

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kotimaisten energialähteiden käytön, energiansäästön ja uuden energiantuotantoteknologian käyttöönoton edistämisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Kauppa- ja teollisuusministeriö voi nykyisen lainsäädännön mukaan myöntää avustuksia kotimaisia polttoaineita käyttävään ja muita kotimaisia energialähteitä hyödyntävään energiantuotantoon liittyviin investointeihin. Avustuksia on voitu myöntää myös yritysten energiansäästön investointeihin ja jätelämmön talteenottoon liittyviin muutostöihin.

Esityksen tarkoituksena on laajentaa avustustoimintaa investointeihin, jotka koskevat kaikkea uutta energiantuotantoteknologiaa ja uuden teknologian energiansiirtojärjestelmiä, kotimaisten polttoaineiden käytön jatkamista, ilmasta saatavan lämpöenergian talteenottoa, yhdyskuntien energiansäästöä ja uusien tuotantoprosessien jätelämmön talteenottoa. Avustuksen suuruus olisi enintään 20 prosenttia

hyväksyttävien kokonaisinvestointien määrästä. Uutta teknologiaa käyttävälle hankkeelle myönnettävä avustus olisi kuitenkin enintään 40 prosenttia hyväksyttävien kokonaisinvestointien määrästä.

Avustus maksettaisiin hankkeen edistymisen mukaan yhdessä tai useammassa erässä. Lailla kumottaisiin voimassa oleva laki kotimaisen energian tuotannon ja energiansäästön edistämisestä.

Esitys liittyy valtion vuoden 1989 tulo- ja menoarvioesitykseen ja on tarkoitus käsitellä sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan välittömästi sen tultua hyväksytyksi ja vahvistetuksi.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Kotimaisten energialähteiden käytön ja energiansäästön edistämisellä on pyritty lisäämään energiahuoltomme omavaraisuutta sekä energian taloudellista ja tehokasta käyttöä. Energiainvestoinneilla on ollut suotuisa vaikutus kansantalouden investointitoimintaan, työllisyyteen ja vaihtotaseeseen. Avustusmuotoisella rahoituksella on pienennetty investointien riskejä, helpotettu rahoituksen järjestymistä ja edistetty näin hankkeiden käynnistymistä.

Kotimaisen energian tuotannon ja energiansäästön edistämisestä annetun lain (858/84) nojalla voidaan myöntää avustuksia kotimaista polttoainetta käyttäville laitoksille, muita kotimaisia energialähteitä hyödyntäville laitoksille, yritysten energiansäästön investoinneille sekä jätelämmön talteenottoon liittyviin muutostöihin. Lain nojalla on voitu tukea sellaista rakentamista ja sellaisia muutostöitä, jotka aloitetaan vuosina 1985—1990. Avustuksen suuruus on enintään 20 prosenttia hyväksyttävien kokonaisinvestointien määrästä. Uutta teknologiaa edustavalle hankkeelle myönnettävä avustus on kuitenkin enintään 40 prosenttia

hyväksyttävien kokonaisinvestointien määrästä. Vuosina 1979—1984 voitiin avustuksia myöntää kotimaisten polttoaineiden käytön edistämisestä annetun lain (164/79) nojalla kotimaista polttoainetta käyttäville laitoksille. Avustuksen suuruus oli enintään 20 prosenttia hyväksyttävien kokonaisinvestointien määrästä.

Korkotukea on myönnetty luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/77) nojalla suurehkoille kotimaista polttoainetta käyttäville laitoksille ja yritysten energiansäästöinvestoinneille vuodesta 1983 lähtien. Maakaasua käyttäville laitoksille ja maakaasun jakeluinvestoinneille korkotukea on myönnetty vuodesta 1987 lähtien.

Vuoden 1979 lain ja vuoden 1984 lain mukaisia avustuksia on vuosina 1979—1987 myönnetty 570 hankkeelle. Annettujen avustussitoumusten yhteismäärä on 492 miljoonaa markkaa. Avustussitoumus on annettu 8 lämmitysvoimalaitokselle, 11 teollisuuden voimalaitokselle ja 1 lauhdelaitokselle. Alue- ja kaukolämpökeskuksille avustuksia on myönnetty 90 kappaletta ja teollisuus- ja muille yrityksille 411 kappaletta. Muita kotimaisia energialähteitä käyttäville laitoksille on myönnetty 19 avustusta ja energiansäästön ja jätelämmön talteenoton investointeihin 30 avustusta. Avustetuissa hankkeissa investoinnit ovat lähes 4,9 miljardia markkaa. Avustukset ovat olleet keskimäärin 10 prosenttia investoinneista.

Viime vuosien rahoituksesta suuri osa on myönnetty voimalaitosten rakentamista varten. Tällä hetkellä rakenteilla ovat Kajaanin 60/135 MW:n voimalaitos, Haapaveden 150 MW:n lauhdelaitos ja Seinäjoen 110/80 MW:n voimalaitos. Laitokset otetaan käyttöön vuonna 1990.

Kasvava energian käyttö asettaa energiahuollolle entistä suuremmat ympäristöystävällisyys-, tehokkuus-, joustavuus- ja taloudellisuusvaatimukset. Kotimaisen energian osuus ei voi merkittävästi kasvaa muun muassa saataavuus- ja kilpailukykyongelmien vuoksi. Näin ollen kivihiihen ja maakaasun merkitys tulee lähivuosina kasvamaan.

Lakiesityksen tarkoituksena on laajentaa valtion avustusmuotoinen rahoitustuki koskemaan uutta teknologiaa käyttäviä energiaa tuottavia laitoksia riippumatta energialähteestä. Myös uutta teknologiaa hyödyntävät energiansiirtojärjestelmät voisivat saada avustusta.

Muutos on katsottu perustelluksi, koska uutta teknologiaa sisältävien ensimmäisten kaupallisten laitosten rakentaminen on ongelmallista hankkeiden rakentajille aiheuttamien suurten riskien vuoksi.

Kotimaista polttoainetta käyttävien laitosten osalta tuen piiriin tulisivat uutena kohteena sellaiset investoinnit, jotka tähtäävät kotimaisten polttoaineiden käytön jatkamiseen. Tuen kohteena olisivat lähinnä kotimaista polttoainetta käyttävien alue- ja kaukolämpökeskusten uusimiset. Myös vanhimmat lämmitysvoimalaitokset voivat vaatia uusimista.

Lämpöenergian talteenotto ilmasta otettaisiin uutena kohteena lain soveltamisalaan. Jätelämmön talteenoton investointeja voitaisiin tarvittaessa tukea silloinkin, kun ne liittyvät uusiin tuotantoprosesseihin. Yritysten energiansäästöinvestointien lisäksi voitaisiin tukea yhdyskuntien energiansäästöinvestointeja. Tarkoitus on tukea sähkön tai lämmön tuotantoon liittyviä yhdyskuntien energiansäästöinvestointeja.

Avustus on tarkoitettu yhdyskunnille ja yrityksille. Avustusta voitaisiin myöntää myös säätiölle tai vastaavalle yhteisölle, jos hanke liittyy sen harjoittaman yritystoimintaan. Maatilojen ja asuinrakennusten kotimaisia energialähteitä hyödyntävien laitosten ja energiansäästöinvestointien suorittamista tuetaan asunto- ja maatilahallituksen toimenpitein.

Rahoitustuen painopiste tulisi lähivuosina olemaan uutta teknologiaa kehittämissä hankkeissa. Tarvetta on erityisesti sellaisten poltto- ja laitostekniikkojen käyttöönotolle, joissa rikin ja typen oksidien päästöt ovat nykyistä tasoa alhaisemmat.

Yhdistetyssä sähkön ja lämmön tuotannossa tulee tärkeäksi sähkötehon nostaminen suhteessa lämpötehoon käyttäen hyväksi muun muassa erilaisia kombiteknikkoja. Tehokasta polttotekniikkaa edustava turpeen tai kivihiihen paineistettu leijukerospoltto on kehitetty ensimmäisen kaupallisen laitoksen asteelle. Maakaasun käytössä uutta teknologiaa edustavat diesellaitokset, polttomoottorilaitokset sekä uudet kaasuturbiiniratkaisut.

1990-luvun alkupuolella on vielä mahdollista rakentaa joitakin taloudellisesti perusteltuja kotimaista polttoainetta käyttäviä lämmitysvoimalaitoksia. Kotimaista polttoainetta käyttävien alue- ja kaukolämpökeskusten uusimiset tulevat ajankohtaisiksi vuosikymmenen vaihteesta lähtien. Lämpökeskuksia uusittaneen

noin kymmenen vuosittain. Tuulienergiaa hyödyntäviä laitoksia rakennettaneen muutama tuuliolosuhteiltaan edullisille paikoille.

Energiansäästöinvestointien määrä ei viime vuosina ole tuontipolttoaineiden alhaisen hintatason vuoksi ollut riittävä energiapolitiikan tavoitteiden kannalta. Energiansäästöinvestointien tukemisen jatkaminen on tarpeen energian pitkän aikavälin saatavuus- ja varmuusnäkökohtien sekä saatavien ympäristötujen vuoksi.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksen taloudelliset vaikutukset näkyisivät investointitoiminnan ja työllisyyden lisäyksenä. Kotimaisia energialähteitä hyödyntävien laitosten rakentaminen ja energiansäästöinvestointien toteuttaminen johtaa tuontipolttoaineiden käytön vähenemisen johdosta valuuttasäästöihin. Kyseiset investoinnit johtavat myös energiahuollon varmuuden kasvamiseen.

Avustussitoumusten tarve riippuu muun muassa polttoaineiden hintakehityksestä ja uutta teknologiaa käyttävien laitosten ja laitteistojen kaupallisesta kehittämisestä. Sitoumusten määrä arvioidaan nykyisen energiatilanteen perusteella lähivuosina 50—60 milj. markaksi vuosittain. Sitoumusvaltuudesta noin puolet tultaneen käyttämään uutta teknologiaa edustaviin hankkeisiin ja puolet muihin hankkeisiin. 30 milj. markan sitoumusvaltuutta vastaava kotimaisia energialähteitä käyttävien laitosten rakentaminen ja energiansäästöinvestointien toteuttaminen johtaa tuontipolttoaineiden käytön vähentymiseen tai energiansääs-

töön 50 000—60 000 ekvivalenttista öljytonnia vastaavalla määrällä vuodessa.

Kotimaista polttoainetta käyttävän kaukolämpökeskuksen investointikustannukset ovat 4—5-kertaiset raskasöljykäyttöiseen kaukolämpökeskukseen verrattuna. Kotimaista polttoainetta käyttävän lämmitysvoimalaitoksen kustannukset ovat noin 1,3-kertaiset raskasöljykäyttöiseen voimalaitokseen verrattuna.

Yhden ekvivalenttisen öljytonnin vuotuinen korvaaminen kotimaista polttoainetta käyttävässä kaukolämpökeskuksessa tai lämmitysvoimalaitoksessa vaatii 3 000—4 000 markan suuruisen investoinnin. Yhden ekvivalenttisen öljytonnin vuotuinen säästö vaatii yleensä 4 000—5 000 markan suuruisen energiansäästöinvestoinnin.

Uutta teknologiaa käyttävien hankkeiden tukeminen johtaa energiahuollon varmuuden paranemiseen energialähteiden monipuolistumisen kautta. Ensimmäisten kaupallisten laitosten rakentaminen merkitsee myös kattila- ja laitevalmistajien vientimahdollisuuksien kasvamista.

Kotimaista polttoainetta käyttävien laitosten osalta työllisyysvaikutukset näkyisivät laitteistojen valmistajien tuotantoyksiköissä erityisesti konepajoilla. Arvioidulla vuotuisella sitoumuksenantovaltuudella käynnistetyt toiminnsa olevat laitokset työllistävät noin 50 henkilön käyttö- ja huoltohenkilökuntaa. Laitosten välilliset työllisyysvaikutukset ilmenevät polttoaineen tuotannossa ja kuljetuksissa ja ovat noin 60 henkilötyövuotta vuodessa. Muiden energiaa tuottavien laitosten ja energiansäästöinvestointien osalta työllisyysvaikutukset ilmenevät pääosin laitteistojen valmistuksessa, rakennusaikaisena työllisyytenä ja laitosten käytössä.

YKSITYSKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Valtion avustusmuotoinen tuki on keino, jota käytetään vero- ja tariffipolitiikan, tutkimusrahoituksen sekä tiedotustoiminnan ohella energiapolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi. Tarkoitus on parantaa edelleen ener-

giahuollon varmuutta, tehokkuutta, joustavuutta ja ympäristöystävällisyyttä. Lain nojalla voitaisiin myöntää avustuksia sellaista rakentamista ja sellaisia muutostöitä varten, jotka aloitetaan vuosina 1989—1995. Lain soveltamisalaa saattaa olla perusteltua tarkistaa jo

lain voimassaoloaikana, mikäli energiatilanne muuttuu.

2 §. Pykälässä määritellään ne kohteet, joihin avustuksia voitaisiin myöntää. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisten laitosten osalta laki koskisi uusia kotimaisia polttoaineita käytäviä laitoksia, toiminnassa olevien laitosten muuttamista kotimaista polttoainetta käyttäviksi ja laitoksia, joissa kotimaisten polttoaineiden käyttöä lisätään tai jatketaan. Kohdan mukaisia tyypillisiä tuettavia kohteita olisivat alue- ja kaukolämpökeskukset, teollisuuden lämpökeskukset, lämmitysvoimalaitokset ja prosessivoimalaitokset.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaisen laitosten osalta laki koskisi uusia laitoksia. Kohdan 2 ja 3 mukaisia tyypillisiä tuettavia kohteita olisivat erilaiset lämpöpumppuratkaisut, tuulimyllyt ja aurinkoenergian kerääjät ja varastot.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan kohteiden osalta laki koskisi energiansäästöinvestointeja yrityksissä ja yhdyskunnissa. Tyypillisiä yritysten energiansäästöinvestointeja ovat kattila- ja putkistoeristykset, ilmanvaihtojärjestelmän muutokset ja lämmön talteenottolaitteet. Yhdyskuntien tuettavia energiansäästöinvestointeja olisivat muun muassa voimalaitosten tai kaukolämpökeskusten kattilan eristykset ja lämmönvarastointi.

Kohdan 5 osalta laki koskisi sekä uusiin että toiminnassa oleviin prosesseihin tehtäviä jäte­lämmön talteenoton investointeja. Tyypillisiä jätelämmön talteenoton investointeja ovat laitteistot lämmön talteenottoon savukaasuista, prosesseista tai kylmäkoneista ja prosessin jäähdytyksestä.

Kohdan 6 mukaisten kohteiden osalta laki koskisi kehitteillä olevaa uutta teknologiaa käyttäviä hankkeita. Avustuksilla pyritään edistämään ympäristöystävällisten, tehokkaiden ja joustavien polttotekniikkojen ja laiteratkaisujen käyttöönottoa. Kaasuturbiineissa kysymykseen voisivat tulla uudet kaasutus- tai monipolttoaineratkaisut. Kivihiilen tai turpeen käyttöön perustuvien kaasuturbiinien ja niihin liittyvien höyryturbiinien avulla voidaan nostaa sähkötehoa suhteessa lämpötehoon. Myös maakaasua käyttävissä diesellaitoksissa pystytään nostamaan sähkötehon osuutta lämpötehoon nähden. Uusilla poltintekniikoilla pystytään alentamaan typen oksidien päästöjä. Tehokkaan ja ympäristöystävällisen paineistetun

leijukerros­polton käyttöönotto avanee myös vientimahdollisuuksia.

3 §. Avustus on tarkoitettu yhdyskunnille ja yrityksille. Yhdyskunnilla tarkoitetaan lähinnä kuntia ja kuntainliittoja. Avustuksia ei myönnettäisi asuinrakennuksiin, maataloilille eikä hankkeisiin, joihin saadaan valtionosuutta.

Pykälässä on määritelty avustuksen myöntämisessä noudatettavat taloudellisuusvaatimukset. Pääsääntönä avustuksen myöntämisessä on, että rakennettavassa laitoksessa energiantuotantokustannukset olisivat laitoksen käyttöaikana samaa tasoa kuin vaihtoehtoisissa tuotantotavoissa. Hankkeiden arvioinnissa otettaisiin puoltavina tekijöinä huomioon myönteiset ympäristö- ja työllisyysvaikutukset sekä energiahuollon varmuusnäkökohdat. Muutostöiden osalta taloudellisesti perustelluksi katsottaisiin hankkeet, jotka antavat sijoitetulle pääomalle kohtuullisen tuoton.

Uutta teknologiaa käyttäviä hankkeita voidaan tukea, jos rakennettavan laitoksen, laitteiston tai järjestelmän voidaan arvioida pitkällä aikavälillä olevan taloudellinen kotimaan energiahuollossa tai hankkeen toteuttamista pidetään tarkoituksenmukaisena energiahuollon varmuussyistä.

4 §. Pykälässä on määrätty avustuksen enimmäismäärä 20 prosentiksi hyväksyttävien kokonaisinvestointien määrästä. Enimmäismäärä olisi 40 prosenttia silloin, kun hankkeessa käytetään uutta teknologiaa. Uutta teknologiaa sisältäville hankkeille myönnettävän avustuksen enimmäismäärä on suurempi kuin tavanomaisissa hankkeissa uuteen teknologiaan liittyvien suurempien riskien vuoksi.

Uudella teknologialla tarkoitetaan laitos- ja järjestelmä­ratkaisuja, joiden teknisestä toimitavuudesta ja taloudellisuudesta ei kaupallisen mittakaavan laitoksista ole vielä kokemuksia. Avustuksen tarkoituksena on helpottaa ja nopeuttaa energiatutkimuksen ja koetoiminnan yhteydessä kehitettyjen menetelmien käyttöönottoa.

Kauppa- ja teollisuusministeriö voisi tarvittaessa antaa tarkempia määräyksiä siitä, mitä kustannuseriä avustuksen suuruutta määrätessä luetaan kokonaisinvestointeihin.

Avustus maksettaisiin hankkeen edistymisen mukaan. Pienten hankkeiden avustus voitaisiin maksaa yhdessä erässä hankkeen valmistuttua.

6 §. Pykälän 2 momentiksi on otettu lain soveltamisaikaa koskeva säännös. Lakia sovellettaisiin sellaiseen rakentamiseen ja muutos-

töihin, jotka aloitetaan vuosina 1989—1995. Koska lakiehdotus sisältää myös kotimaisten energialähteiden käytön ja energiansäästön edistämistä koskevat säännökset, ehdotetaan kotimaisen energian tuotannon ja energiansäästön edistämisestä annettu laki kumottavaksi. Mainitun lain ja kotimaisten polttoaineiden käytön edistämisestä annetun lain (164/79) nojalla annetut sitoumukset pysyisivät kuitenkin edelleen voimassa.

2. Voimaantulo

Esitys liittyy vuoden 1989 tulo- ja menoarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan välittömästi sen tultua hyväksytyksi ja vahvistetuksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kotimaisten energialähteiden käytön, energiansäästön ja uuden energiantuotantoteknologian käyttöönoton edistämisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kotimaisten energialähteiden käytön, energiansäästön ja uuden energiantuotantoteknologian käyttöönoton edistämiseksi kauppa- ja teollisuusministeriö voi tulo- ja menoarvion rajoissa antaa sitoumuksia avustusten antamisesta.

Kauppa- ja teollisuusministeriö voi siirtää teollisuuspiireille oikeuden pienehköjä avustuksia koskevien sitoumusten antamiseen.

2 §

Sitoumuksia avustusten antamisesta voidaan antaa:

1) sellaisen energiaa tuottavan laitoksen rakentamista varten, jossa käytetään tai voidaan käyttää kotimaista polttoainetta, taikka toiminnassa olevan laitoksen sellaisia muutostöitä varten, joiden tarkoituksena on kotimaisen polttoaineen käytön jatkaminen, sen lisääminen tai siihen siirtyminen;

2) sellaisen energiaa tuottavan laitoksen rakentamista varten, joka hyödyntää vesistön, ilman tai maaperän lämpöä;

3) tuulta tai aurinkoa hyödyntävän energiaa tuottavan laitoksen rakentamista varten;

4) energiansäästön investointeihin;

5) jätelämpöä talteenottavien laitosten rakentamista varten tai jätelämmön talteenottoon liittyvien muutostöiden suorittamista varten; sekä

6) sellaisen energiaa tuottavan laitoksen tai energiansiirtojärjestelmän rakentamista taikka energian tuotantoon liittyvän muutostyön tai energiansäästön investoinnin suorittamista var-

ten, johon liittyy kehitteillä olevaa uutta teknologiaa.

Kotimaisella polttoaineella tarkoitetaan tässä laissa turvetta, puuta, olkea ja jätettä sekä niiden jalosteita.

3 §

Avustusta annetaan yhdyskunnille ja yrityksille.

Sitoumus avustuksen antamisesta voidaan antaa, jos rakennettavassa laitoksessa voidaan tuottaa energiaa taloudellisesti vaihtoehtoisiin tuotantotapoihin verrattuna taikka jos suoritettava muutostyö tai energiansäästön investointi on taloudellisesti perusteltu.

Jos kysymyksessä on laitos, energiansiirtojärjestelmä, muutostyö tai energiansäästön investointi, johon liittyy uutta teknologiaa, voidaan sitoumus avustuksen antamisesta antaa, jos laitos- tai järjestelmäratkaisun arvioidaan pitkällä aikavälillä olevan taloudellinen kotimaan energiahuollossa tai hankkeen katsotaan edistävän energiahuollon varmuutta.

4 §

Avustuksen suuruus on enintään 20 prosenttia hyväksyttävien kokonaisinvestointien määrästä. Uutta teknologiaa käyttävän hankkeen toteuttamiseksi myönnettävä avustus voi kuitenkin olla enintään 40 prosenttia hyväksyttävien kokonaisinvestointien määrästä. Kauppa- ja teollisuusministeriö voi tarvittaessa antaa tarkempia määräyksiä siitä, mitkä kustannus-

erät luetaan avustuksen suuruutta määrättäessä kokonaisinvestointeihin.

Avustus maksetaan hankkeen edistymisen mukaan yhdessä tai useammassa erässä.

5 §

Tarkempia määräyksiä tämän lain täytäntöönpanosta antaa tarvittaessa kauppa- ja teollisuusministeriö.

6 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

Tämän lain nojalla voidaan antaa sitoumuksia avustusten antamisesta sellaista rakentamista ja sellaisia muutostöitä varten, jotka aloitetaan vuosina 1989—1995.

Tällä lailla kumotaan kotimaisen energian tuotannon ja energiansäästön edistämisestä 14 päivänä joulukuuta 1984 annettu laki (858/84). Mainitun lain tai kotimaisten polttoaineiden käytön edistämisestä 9 päivänä helmikuuta 1979 annetun lain (164/79) nojalla annettu sitoumus avustuksen antamisesta pysyy kuitenkin edelleen voimassa.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 1988

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri Pertti Salolainen